

Българин да се наричаш

Древни
огнища
димели сред
камъни
вечни...

Кой съм аз? – това е въпросът, който всяко дете си задава още щом се изправи на крака и прощъпука. Кои сме ние? – за да си отговори на този въпрос, всеки от нас трябва да направи първите стъпки в търсене на своите корени, да открие какво неговите предци са му завещали. И с този завет в сърцето да тръгне на път – онзи път, който ще му разкрие тайните и загадките на един древен и мъдър народ и неговата необикновена съдба още от самото начало...

Ако в началото на българската азбука стоят великите букви А и Б, то в началото на днешната българска история стои друго велико АБ – Аспаруховите българи. Народът на Аспарух е бил „пмногочислен и от пясъка в морето“, народ смел, доблестен и мъдър, за който загубата на чест е била по-страшна от загубата на живот.

„Те – българите – бяха считани за най-справедливия народ и народите и градовете се присъединяваха към тях доброволно.“ – Така пишат за българите техните отколешни врагове византийците.

Думата **българин** значи мъдър, знаещ човек. Няма друг народ като българския, който да е обходил толкова земи и да е създал толкова държави в света. Те – загадъчните ранни българи, са завещали на потомците си свой собствен календар, по който са се ръководили много древни народи.

Тяхното име и до днес носят цяла броеница планински земи и поселища, разпръснати нашироко по земята. Това е народ със свой именник и летопис,

със своя система на броене, за да се запазят за потомството най-важните дати и събития от неговата история.

Далеч на изток – в полите на планините Памир и Хиндукуш – думата „българин“ и до днес е символ на необикновена физическа красота. „Красив като българин“ или „хубава като българка“ са често срещани изрази на хиляди километри от днешна България. Там се е намирала Стара Велика България.

Няма българин, който да не знае Завета на хан Кубрат. На смъртния си одър старият хан заръчал на петимата си сина – Батбай, Котраг, Аспарух, Кубер и Алцек: „Светли и достойни синове на Тангра, бъдете единни и дружни където и да се намирате, помагайте си един на друг и никой не ще успее да ви поломи. Върнете се в нашата Стара земя. Сега народът ни е силен и могъщ, сега е времето да продължим пътя си.“

Според Манасиевата хроника българите, водени от хан Аспарух и хан Кубер излезли от Средна Азия и се заселили в „неизброими множества“ в земите от Карпатите до Солун и от Адриатическо до Черно море. Прочутият историк Михаил Сирийски допълва: „Те излязоха от вътрешна Скрития (сиреч Средна Азия) и изминаха 60 дни път от клисурите на планината Имеон до р. Танаис (днешната р. Дон). Пътували през зимата, за да намират вода... Тези хора бяха наричани от ромеите *българи*.“

Известна е и Охридската легенда за Старата земя. Тя започва така: „Нашата Стара земя пиеше вода от три морета и една бяла река, дишаше ветровете на девет планини, а една от тях беше легнала като змей връз нея: по главата му възлиза слънцето заран, по опашката слиза вечер. По ливадите на нашата Стара земя пасяха елени и бикове и чешеха рога в снагата на облаците и светкавици се заплитаха в тях.“

Но, прогонени от Старата земя, българите тръгнаха на север и изток. Дали обет пред Каменния конник, който гледал безмълвно над Мадарските скали, да се върнат отново в Старата земя и да побият отново знамето ни в нозете му.

Името на главното български светилище – Мадара – означава на древнобългарски свещено, благословено място и е дума с много древен корен. Затова точно там, в Мадарските скали, е бил изсечен и най-големият паметник, оставен от древните българи като знак за идентичност (самоопределение), а Мадарските пещери и до днес са обвити в мистична тайнственост.

Доказателство, че са изпълнили завета, дават хановете Аспарух, Тервел, Кормисош и Омуртаг, изсичайки около Мадарския конник свои надписи, с които увековечават българските военни победи или държавническите си успехи.

В една книга, наречена „Анонимен латински хронограф“, която представлява именник на древните народи и карта на техните земи, се вижда, че в земите,

където хан Аспарух и хан Кубер довеждат българите от Стара Велика България, вече са живеели техни родственици. И това последно преселение, според каноните на древната българска държавна традиция, приключва през 681 г., когато византийският император Константин IV и войските му побягват от бойното поле страх. Византия е принудена да подпише мирен договор с Българската държава и да се задължи да ѝ плаща годишен данък.

Вие, стари дунавски води,
дето славей ви е пял и слънце гряло ви,
помните ли моите деди,
минали в беззвездна нощ на тежки салове?
Помните ли оня мургав хан,
дето тази стара пръст за вяност кле му се?
Коня спрял, очи засенчил с длан,
за да зърне отдалече Хемуса.
Меч забил в свещената земя
и изрекъл: „Тук България ще бъде!
Мадарският конник завеща
нашата България да пребъде!“

Слънчев край. И скали. И простори.
Ти, изпълнал с нозе стрепената,
конник мадарски с каменни взори
все пронизваш далеч равнината.
Теб те брулят и бури сърдита,
и светкавици с гърмол нестроена,
ала кой ще възпре сред скалите
твоя устрем неспирен и боен?
Че под твоите погледи горди,
стиснал копие в каменни длани,
неведнъж другоземните орди
са погивали в тия балкани...
Несломим, сред победата близка,
си застанал с десница корава –
все да бдиш над Преслав и над Плиска
и над древната българска слава.

Г. Струмски

Титлата на владетеля на древните българи е хан или кан ювиги (има и други варианти на предполагаем изговор). Всеки хан е бил избран от Съвет на великите боили и прибавял към личното си име и името на годината, в която поема престола. Например хан Омур-таг става владетел в година Таг или кон.

Ето какво гласят надписите на каменни колони от негово време:

„Хан ювиги Омуртаг е от Бога владетел в земята, където е родил. Обитавайки стана Плиска, той направи аул на река Тича... и мост на Тича заедно с аула и постави в този аул четири колони и върху колоните постави два лъва.“

„Хан Ювиги Омуртаг, обитавайки стария си дворец, направи преславен дворец на Дунава. И като измери разстоянието между двата преславни двора, направи по средата могила. Човек дори и добре да живее – умира. И друг се ражда. И нека роденият по-късно, като види тези писмена, да си спомни за онзи, който я е направил.“

Съветът на боилите освен хан избира и съвладетел (най-често син или брат на владетеля), наречен „кавхан“. Всички особени български титли звучат и до днес в полите на Кавказките планини. Там в мъжките имена често се срещат думи, като *кана боила*, *багаин*, *кавхан*, *бан*, *бег* и др. Те доказват, че хан Аспарух пренася държавните традиции от Стара Велика България в новата (възродената) българска държава. Родовата традиция продължава.

Заедно с българите са пътешествали по света и имената на техните най-стари градове, както и традицията да строят прекрасни градове и непристъпни крепости. Пример за забележителната ни архитектурна традиция е град Балх, намиращ се на територията на днешен Авганистан. Град Балх,

наричан от арабите „майка на градовете“, най-важният пункт по Пътя на коприната, е прабългарски град, изграден от масивен камък, осеян с храмове на огъня и опасан с огромна каменна стена – за защита от враговете. Можем да се върнем и по-назад, търсейки корените си още по-дълбоко – във времето на Великата уйгурска (българска) империя...

Бойното знаме на прабългарите е конската опашка. Те били превъзходни ездачи и изключителни майстори на стрелба с лък, мятане на копие и аркан от препускащ кон. Били въоръжени още със сабя, меч, бойна брадва, шлем, ризница и щит. Имали лека и тежка конница. Строели големи и сложни укрепления, които нямали равни в тогавашна Европа.

Легендарният български багатур (конен войн) носел пълни бойни доспехи. Снагата му била защитена с ризница, главата – с шлем, нозете – с железни обувки. Върхът на шлема му бил украсен със снопче орлови или фазанови пера, които по стара българска традиция са доказателство за спечелена битка или за сразен високопоставен враг.

Изкусните ни стрелци се наричали *багаини*, а съпровождащите българската войска мъдри свещенослужители – *колобри* (те твърде много плашели византийците).

Колобърът (прорицателят) бил главна фигура в духовния и държавен живот на българите. Това бил човекът - жива връзка между Бога-Небе (Тангра) и неговия народ.

Островърхата българска шапка (*калансув*), издължени лица с европейски, красиви черти – това е изписано на древните изображения на нашите предци. Особен вид кичури върху бръсната глава, както и плитки, дълги копия, красиви и могъщи коне, част от тежката българска конница – все изображения по повод знаменателно събитие – бойна победа, спечелено състезание, народен празник.

Тайната на високите български шапки се губи в онази древна нишка, която ни свързва с най-старите известни цивилизации – майската, шумерската, тракийската, египетската...

Някога към върха на шапката е бил прикрепян особен символ – *фарн*, изобразяван като овен с мартеница на врата – това е праобразът на един от типичните български символи – мартеницата.

За древните българи България започва от Авитохол – синът на сърната. Сърната и еленът са свещени животни в старата българска традиция. Кошутата (женският елен) е почитана като пратеник на висшите небесни сили.

Момче се на мома фалеше:

- *Имам коня вихрогоня,
Вихри, ветри надигрува,
Ясно слънце надваркува;
Мома си на момче пристанува:*
- *Язе имам сур елен,*
- *Ако ли го ти настигнеш,*

- Ти че мене да залибиш,
Ако ли не мож го стигна,
че ти зедем добра коня.
Насреща му сур елен:
на чело му ясно слънце,
на гърди му ясен месец,
на гърба му ясни звезди.
Елен момку проговаря:
- Не тепай си добра коня,
Язи не съм елен за ловенье –
Мене ме сура кошута гледала:
седем годин съм млеко пил,
седем съм годин трева пасъл,
седем съм извора пресушил.

Седмицата е свещено число за прабългарите. То символизира седемте звезди, почитани от предците, седемте небеса, седемте велики племена, седемте дни от седмицата, седемте огньове, седемте ветрове. Тяхната небесна вяра, ориентирана към звездите, като при всички древни народи, е управлявала живота им в съзвучие с природата. За това говори Седемлъчната розета, открита в престолния град Плиска.

В най-древен превод думата „булгар“ означава едно цяло, съставено от седем части. И тъй като листото на здравеца има седем разклонения и здравецът се среща целогодишно, прабългарите са го почитали като свещено цвете, синоним на младост и вечен живот.

Здравецът е символизирал Небесното дърво, защото разклоненията на листото на здравеца очертават „дървото на светлината“. Със здравец коледарите и сурвакарите украсяват калпаците си. Китки здравец, вързани с червен конец си разменят бабите и невестите на Бабинден за здраве, а младежите – когато се побратимяват.

Здравец се поставя във водата, когато за първи път се къпе новороденото. Привечер срещу Коледа (Божик) и Гергьовден стопанката откъсва толкова стръка здравец, колкото са членовете на семейството. После ги подрежда на покрива и нарича на всеки от къщата. На следващия ден по свежестта им се гадае за здраве и берекет. Със здравец се ладува и лазарува. За здравеца се говори и в българските народни песни като за брат на момите, който е поценен от босилека.

Здравко, горко, милко миризливко.

Провикна се Здравко от камика,

а босилко из равна градина:

- *Без мене се булка не венчава,
без мене се дете не кръщава,
че ази съм и зиме, и лете,
зиме и лете се зелено цвете:
зиме лежа под дебели преспи,
лете лежа под дебели сенки.*
- *Здравче, венче, миризливо цвете,
здравче венче, берат ли те моми,*

- здравче венче китят ли те китки?
- Та мене ли моми да не берат,
та мене ли китки да не вият?
Нали знайте, мари малки моми,
че съм цвете най-харничко ази:
босилко е веднъж в година,
а азе – и зима, и лете
цела гора мирише от мене.

Древните българи са ни завещали безчет пословици, поговорки и умотворения, извлечени като безценни камъчета от недрата на живия живот – символи на натрупаната мъдрост през вековете:

- Брат брата не храни, ала все го брани.
- Всяко пиле в гнездото си пее.
- Кръвта вода не става.
- Бори се със злото и викни на помощ доброто.
- Дето няма съгласие, там и кратуната потъва.
- Един юнак не е юнак.
- Каж ми кои са ти приятелите, за да ти кажа какъв си.
- Сговорна дружина планина повдига.
- С добър другар и в зло време е весело.
- Здравето е най-голямото богатство.
- Който хляб не яде, той цяр пие.
- Хубавото време и здраве не дотягат.
- Ако ти е слаб умът, да ти е як гърбът.
- Без наука няма сполука.
- Добра дума цена няма.
- Дърво се вие дорде е младо.
- Малко говори, много слушай.

- По дрехите посещат, по ума изпращат.
- По-добре да знаеш, отколкото да имаш.
- Книгата дъно няма.
- Ум царува, ум робува, ум патки пасе.
- Кой каквото сее, това ще пожъне.
- Бързата работа – срам за майстора.
- Който не работи, не трябва да яде.
- Да би мирно седяло, не би чудо видяло.
- Вълкът козината се мени, но нравът – никога.
- Водата всичко измива – само черно лице и лош език не може.
- Два пъти мери – веднъж режи.
- Парен каша духа.
- Мокър от дъжд се не бои.
- Капка по капка – вир става.
- Който пее, зло не мисли.
- За брата си – и в огъня ще влезе.

Огънят е най-древният елемент и символ. Древните българи вярвали в Тангра или Ден-гри, което означава огън, небесен гръм. За него имали свой знак, който поставяли на сгради и печати като символ на рода, както и за закрила, здраве, щастие, късмет.

Този прабългарски знак представлява схема на седемте главни звезди-планети и тяхното влияние върху земния живот.

Слънцето и Месеца (Луната) като звезди стоят най-отгоре на знака и символизират диханието на Космоса (двоичността – вдишване, издишване), а на

Земята- смяната на деня с нощта. На другите пет разклонения отговарят пет планети, петте основни елемента: Небесният огън – мълнията – на Юпитер, огънят – на Марс, вятърът – на Меркурий, земята – на Сатурн, водата – на Венера.

Според прабългарите небесните светила определяли реда, хармонията и симетрията както на Небето, така и на Земята. Те издигали свои храмове на Небесния огън навсякъде по дългия си път във времето. Такива са открити както по нашите земи, така и из цяла Азия.

Празниците на огъня са се запазили и до ден днешен в българската народна традиция. Запалването на първия огън в нов дом е придружено с наричане за здраве и берекет. На Игнажден се запалва специално отрязано крушово или дъбово дърво – коладник. Обредният хляб – колак, винаги кръгъл и със слънчеви символи, се прави на Игнажден и се пази за Бъдник. Ени-Джитем (Ени преди седмия месец) или Еньовден е типичен огнен празник – през нощта срещу празника се добива нов огън, от който се запалват всички огнища в селото. По високите места се палят огромни огньовете, които се прескачат за здраве. На Поклади – Сирни Заговезни, 7 седмици преди Великден, се празнува съчетаването на пролетното равноденствие и новолунието. Ритуалът на въртящия се огън символизира срещата на земния и Небесния огън и напомня, че земният огън е подчинен на Небесния (земният живот е зависим от живота във Вселената) и че земното щастие зависи от Небесния закон.

И името на старата българска столица Плиска означава „блясък“, „блесне“, „светкавица“, защото отдалеч блестяла с белите си колони и мраморни стени.

Именно тази българска вяра е побратимявала и разделяла българите с другите народи – за да останат верни на духа и корена и „да правят добро на всички, а най-вече на своите по вяра“. Дълго време върховен свещеник – жрец, е бил самият хан. Например хан Аспарух и хан Крум Страшни, а синът на Симеон Велики – Боян, известен като Боян Мага, е бил специално обучаван в старата българска традиция (денгризма) по волята на баща си.

Древните българи през целия си живот са отстоявали мъжеството, честта и доблестта на рода. Затова възмъжаването се считало за едно от най-важните събития в живота на българина и се отбелязвало със специален празник-ритуал. Денят, в който момчето става мъж, се пресмятал по движението на Слънцето и Юпитер – двете главни светила, управляващи в българския календар хода на месеците и годините и оттам – на целия човешки живот. (Известно е, че намерената Розета от Плиска била ползвана и като гадателски камък.)

На Игнажден (или Еднажден) хиляди стари българи по света вдигали очи към небето и казвали на своите деца, че това е най-големият ден – Нова година – денят, в който се отварят небесните порти и се явява Великия Юпитер или Янкул. За 12 години той обикаля всички

главни небесни съзвездия по своя път. На 12-та година символично се бръсне главата на момчета и му се оставя един кичур коса. От този ден нататък момчето се счита за пораснал мъж и поема своите отговорности.

Древният български календар, за разлика от календарите на други древни народи, е слънчев циклов. По него е съставен и записан и Именника на българските ханове. Годината е записвана с име на животно, а месецът – с число от 1 до 12, според движението на Земята около Слънцето.

Главният български клон, от който произлизат нашите майки и бащи, е този на племето на Аспарух – уногондурите. Хан Аспарух, син на хан Кубрат, произлиза от славния и величествен род Дуло – родът, който е доказал, че умее да отстоява българската традиция през вековете. Известни са още три прабългарски рода – Ермї, Вокїл и Угаїн.

В днешен североизточен Афганистан и сега живеят красиви белолики планински хора, които настояват да бъдат записвани и наричани българи. Там не е рядкост да се чуят изразите „работлив като българин“, „български ботуши“, „български мехлем“ – специално лекарство за рани, разпространено в планинските земи (българите били известни и с лечителската си традиция).

Къщата, в която живее българина, кучето, което пази пред портата ѝ, конят, с който се състезава на Кушия, огнището с жарта, пред което се разказват

страшни, но сладки приказки, народните напеви и извивки, отекващи като планинско ехо – все образи и гласове от хилядолетия... Странно, но двете думи „къща“ и „куче“ се срещат освен в България, само в още един-единствен край – в долините на Памир и Хиндукуш – една древна, българска земя, успяла да съхрани искри от старите български огньове...

Най-важният урок от древността, който нашите предци са ни завещали, е този, че българинът, откак се помни на света и където и да се е намирал по широката земя, винаги се е чувствал българин и никакъв друг.

*Ти, българино, си
самото безсмъртие на България,
нейните дълбоки старини,
нейните пребъднини.
Сърцето, що тупти във теб,
по-силно е от всичката войска,
със Слънцето е то побратим
и огънят незрим от теб струи.*

*О, Син на Слънцето
и на Земята властелин,*

от днес ти имаш ключа
към непристъпното сърце,
побрало безсмъртието на България.
Ти имаш власт над камъка,
побратим си на времето
и със крила готов си ти за Пътя,
прострян
от нейните дълбоки старини
към нейните пребъднини!
Бъди!

По мотиви от стихове в „Конници“, Ат. Стоянов

Бележка: Използвани са данни от проучвания на Петър Добрев, Милош Сидоров, Александър Алексиев, Йордан Вълчев, Атанас Стоянов и др.